

Prøvefarging med vanlig fokklav – *Ophioparma ventosa*

Utført og skrevet av Irene Karlsen

I Øst-Finnmark, Varangerområdet er vanlig fokklav ganske utbredt. Laven er lett gjenkjennelig med sine rødbrune apothecier opphøyet fra den lyse, gulgrønne skorpen.

I Sør-Varanger, Kirkenesområdet, finner man den på stein oppe på fjellet. Her er skorpen relativt tykk og den innerste delen av laven er lett å skrape av. Ute ved Varangerfjorden, Vadsøområdet, finnes laven helt ned til fjæresteinene. Her har vanlig fokklav tynnere skorpe og sitter hardere festet til underlaget. Det er naturlig. De som ikke har vett til å tjore seg godt til underlaget blåser på havet. Det kan virke som om vanlig fokklav liker litt værhardt miljø. På svensk heter den vindlav. Det kan forklare hvorfor jeg ikke har funnet laven i skogkledde Pasvik.

Vanlig fokklav har relativ stor egenvekt og stort innhold av fargestoffer. De er minst tre forskjellige fargestoffer; divaricatsyre, usninsyre og thamnolsyre. Den sist nevnte syren gir en lilla farge. Den finnes også i andre lavtyper. Hvilken farge laven gir til garnet avhenger sikkert av forhold mellom forskjellige fargestoffer.

I tillegg er det utrolig mange andre faktorer som spiller inn på fargerultatet. Hvor og når laven er plukket, vannkvalitet, fargetid og pH verdi blant annet. Selv er jeg sikker på at resultatet avhenger av hva sauen spiste den dagen den ble klippet.

Jeg prøvde først med lagvis farging.

I et gammelt fargehefte fra 1920-tallet fant jeg oppskrift på lagvis farging med vanlig fokklav.

100 g tørr lav ble knust, nesten pulverisert.

200 g ubeiset garn ble lagt lagvis med laven i stålgrøte og tilsatt 8 liter vann.

Garnet ble farget i en time ved 80-85 grader og avkjølt i badet. Det gav en beige farge.

Garnet fikk en omgang til med farging ved 80-85 grader i en time og avkjølt i fargebadet.

Det gav en kjedelig brun farge, men gjorde seg slett ikke verst i strikketøyet sammen med garn farget med kanelslørsopp – *Cortinarius cinnamomeus*.

Etter fargingen var laven fortsatt lys og fin. Den så nesten upåvirket ut. Det fristet til å prøve salmiakkfermentering av denne restlaven.

Optimistisk prøvefarging med fermentert restlav

Laven som hadde vært varmet to ganger til 80 grader i en time pr gang som så fristende frisk og fin ut ble lagt i et glass, 3,5 dl, og dekt med 1 del salmiakk og 2 deler vann. Glasset fikk stå i 3 måneder.

Innholdet i glasset, lav og væske ble tilsatt vann til 5,5 liter. 100 g ubeiset garn ble farget ved 80-85 grader i en time, lagt over i varmt vann og avkjølt i vannet.

Fargebadet ble brukt fire ganger, selv 4. bad ga vakker lilla farge.

I de to siste badene tilsatte jeg en strøken spiseskjeer salt for å teste om det ville påvirke lysektheten.

Lysekthetstest

Resultatet av lysektheten var nedslående uansett salt eller ikke.

Alt etter en uke i vindu var fargene bleket.

Strikkelappen til venstre har hengt i vinduet i en uke. Den til høyre er oppbevart mørkt.

Nytt forsøk; farging med salmiakkgjæret fokklav.

Denne gangen prøvde jeg den mest vanlige måten å farge på.

Et 1 liters norgesglass ble fylt med vanlig fokklav og tilsatt 1 del salmiakk og 2 deler vann til laven var godt dekket med væske. Glasset fikk stå i kjølig romtemperatur i 5 måneder uten tett lokk. Væsken ble blåsvart.

Innholdet i glasset ble tynnet med vann til 8 liter. 4 hesper ubeiset garn à 50 g ble farget ved 80-85 grader.

Etter 15 minutter farging ble jeg så imponert over fargen at jeg tok opp to hesper. Den ene ble lagt over i varmt vann og avkjølt i vannet. Den andre ble lagt i varmt vann og holdt ved 80 grader i 45 minutter. De to siste hespene ble farget i en time. De fikk en fantastisk dyp, mørk, syrin farge. (Hespene til høyre på bildet)

Jeg angret på at jeg hadde vært så snar med å ta opp de to første hespene. De hadde fine farger men var på langt nær så vakre som de som hadde blitt farget i en time. Da lysektheten i tillegg var dårligere for disse to enn for den som hadde fått en time i fargebadet ble angeren ikke mindre. På prøvelappen er andre og tredje bad de ulykksalige 15 minutter farging. Fjerde stripe nedenfra er den som hadde fått en time farging.

Andre bad med samme mengde garn ble også vakker, men mindre lysekte enn første bad (stripe 5)

I tredje bad tilsatte jeg syre, rabarbra. Tenkte det ville påvirke lysektheten. Det gjorde det men i negativ retning. Det påvirket også fargen negativt (stripe 7).

I de neste badene farget jeg med alunbeiset garn, jernbeiset og tinnbeiset.

Lysekthetsprøven var nedslående, skuffende og frustrerende.

Garnet fra første bad klarte seg best.

Lysekthetstesten foregikk i en uke i knallsol, sterk påskesol med kritt hvit snø som også reflekterte lys.

Moralen må bli: ikke sitt med genseren i påskesolveggen i over en uke.

Nok et forsøk; farging med vanlig fokklav, gjæret med tynnere løsning salmiakk.

Jeg ville prøve om det var mulig å redusere bruken av salmiakk slik at det var mulig å farge innomhus uten at vifta trengte å gå på full guffe under farging.

Et 1 liters norgesglass ble fylt med vanlig fokklav (175 g) og tilsatt 1 del salmiakk og 7 deler vann til laven var dekt. Glasset fikk stå i 3 måneder.

Innholdet i glasset ble tynnet til 7 liter og 150 g ubeiset garn ble farget ved 80-85 grader i en time. Etter farging ble garnet lagt over i varmt vann og avkjølt i vannet.

Det ble en fin dyp rød/lilla farge.

Jeg farget tre bad til. I andre bad farget jeg 100 g garn. Fargen ble betraktelig lysere. I tredje bad tilsatte jeg salt i håp om at det skulle virke inn på lysektheten.

Resultatet av lysekthetsprøven viser at salt i alle fall ikke gjorde fargen mer lysekte (de øverste stripene). Prøven viser og at førstebad klarte seg relativt bra. De andre badene tålte ikke sol.

Bildet til venstre viser fargeforskjellen mellom de to siste forsøkene. Laven som var gjæret i 1 del salmiakk og 2 deler vann (til venstre i bildet) gav en lilla/syrin farge. Lav fermentert med 1 del salmiakk og 7 deler vann ga en dyp rødlilla farge.

Første bad fra begge forsøkene var vakre farger og tilstrekkelig lysekte til at jeg vil driste meg til å strikke en genser med disse spesielle vakre fargene. Jeg må bare passe på at jeg ikke over lengere tid bruker den ute i *knallsol*.

Videre vet jeg nå at å tyne fargebadet med flere bad ikke er bryet verd hvis du skal strikke en genser som skal brukes i solskinn.

For å vise fargen vanlig fokklav gir har jeg tatt bilde av ubeiset garn farget med navlelav, korkje og fokklav. Alle lavtypene ble gjæret i 1 del salmiakk og 2 deler vann. Helt til høyre i bildet er det tinnbeiset garn som er farget med kanelkjuke - *Hapalopilus nidulans*

Fra venstre på bildet er det garn farget med;

vardelav – *Umbilicaria arctica*

fargekorkje – *Ochrolechia tartarea*

vanlig fokklav – *Ophroparma ventosa*

Helt til høyre i bildet er den blåfiolette fargen fra kanelkjuke.

